

ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจและสังคม

เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พ้นจากตำแหน่งอำนาจทางการเมืองแล้วตั้งแต่วันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองของไทยจึงเข้าสู่ยุครัฐบาลพลเรือเอกแห่งสงครามโลกครั้งที่ ๒ อันเป็นยุคที่นายปรีดีฯ มีอิทธิพลทางการเมืองรุ่งโรจน์ระยะหนึ่ง รัฐบาลนายควงฯ ได้เข้าบริหารประเทศเป็นคณะแรก เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗^๑ เป็นต้นมา

สภาพบ้านเมืองขณะนั้นยังอยู่ในสถานะสงคราม แต่มีแนวโน้มให้เห็นได้ว่าญี่ปุ่นจะปราชัย การสงครามดำเนินไปจนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงยุติลงโดยญี่ปุ่นยอมจำนนแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร รัฐบาลนายควงฯ ซึ่งเคยร่วมมือกับญี่ปุ่น (ทางนิตินัย) ภายหลังประกาศสันติภาพแล้ว^๒ ได้ขอลาออกเพื่อเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ตามนโยบายของฝ่ายเสรีไทยในการกอบกู้ประเทศภายหลังสงครามสงบ^๓ รัฐบาลยุคนี้ (๒๔๘๗-๒๔๙๐) มีผู้นำฝ่ายพลเรือนหลายคนได้รับการสนับสนุนให้จัดตั้งรัฐบาล อาทิ นายควงฯ จัดตั้งรัฐบาลครั้งแรก (๑ ส.ค. ๘๗ - ๓๑ ส.ค. ๘๘) นายทวี บุณยเกตุ (๓๑ ส.ค. ๘๘ - ๑๗ ก.ย. ๘๘) หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช (๑๗ ก.ย. ๘๘ - ๓๑ ม.ค. ๘๙) นายควงฯ (๓๑ ม.ค. ๘๙ - ๒๔ มี.ค. ๘๙) นายปรีดีฯ (๒๔ มี.ค. ๘๙ - ๙ มิ.ย. ๘๙ และ ๑๑ มิ.ย. ๘๙ - ๒๓ ส.ค. ๘๙) พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ (๒๓ ส.ค. ๘๙ - ๓๐ พ.ค. ๙๐ และ ๓๐ พ.ค. ๙๐ - ๘ พ.ย. ๙๐) รวมคณะรัฐมนตรีทั้งสิ้น ๘ คณะ ก่อนที่รัฐบาลยุคนี้จะสิ้นสุดลง ด้วยการรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นคณะสุดท้ายในช่วงนี้

^๑"คำแถลงนโยบายรัฐบาล" ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๒๑ ตอนที่ ๘๗ (๓ สิงหาคม ๒๔๘๗) หน้า ๑๕๑๘.

^๒"ประกาศสันติภาพ" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๒๒ ตอนที่ ๘๔ (๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘) หน้า ๕๐๓.

^๓ศิริเวท ชัยนาม, เรื่องเดิม หน้า ๒๑๒-๒๑๓.

การที่รัฐบาลพลเรือนยุคนี้ไม่สามารถดำเนินการบริหารประเทศโดย
 สืบทอดตำแหน่งตามกระบวนการในรัฐธรรมนูญต่อไปได้นั้น สาเหตุใหญ่เนื่องมา
 จากรัฐบาลประสบปัญหายุ่งยากทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองซึ่งรัฐบาล
 ทุก ๆ คณะพยายามแก้ไขปรับปรุง แต่ก็ไม่ไฉฉฉามากนัก จนเป็นเหตุก่อความ
 เดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไป ทำให้รัฐบาลยุคนี้ตกอยู่ในฐานะลำบาก ยิ่งกว่า
 นั้นยังมีการแตกแยกในหมู่นักการเมืองฝ่ายพลเรือนทวีความรุนแรงขึ้นจนถึงกับแบ่ง
 เป็นฝ่ายนายปรีดีฯ ใดแก่กลุ่มสหชีพและนวมรัฐธรรมนูญกับกลุ่มผู้สนับสนุน
 นายควง ๆ ใดแก่กลุ่มประชาธิปไตยซึ่งต่อมาได้รวมตัวอย่างเหนียวแน่นเป็นฝ่าย
 คานในสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะสมัยรัฐบาลพลเรือตรีวัดชัย ฯ พรรค
 ประชาธิปไตยได้ขอเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม
 พ.ศ. ๒๔๘๐ รวม ๘ วัน ๘ คืน มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงให้
 ประชาชนรับฟังได้ทั่ว ๆ ไป จากความบกพร่องหย่อนประสิทธิภาพในการบริหาร
 ประเทศของรัฐบาลยุคนี้ นับเป็นการเปิดโอกาสให้กับผู้กุมอำนาจ โดยเฉพาะกลุ่ม
 ทหารสามารถหยิบยกเป็นข้ออ้างทำการรัฐประหารได้ง่าย ในบั้นนี้จะได้
 พิจารณาความล้มเหลวทางเศรษฐกิจและสังคม

๔ โปรคตุ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๐
 (สามัญ) วันจันทร์ ที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๐

๕ ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, ดร. "บทบาทของทหารกับการพัฒนาทางการ
 เมือง" ในการเมืองและการปกครอง. รวบรวมโดย ศาสตราจารย์ ดร. กระมล
 ทองธรรมชาติ. กรุงเทพฯ ฯ โรงพิมพ์สมาคมนักคิดศาสตร์แห่งประเทศไทย,
 พ.ศ. ๒๕๑๓ . หน้า ๒๒๘ - ๒๓๐.

เศรษฐกิจและสังคม เป็นส่วนประกอบอันสำคัญทางการ เมืองการปกครอง
ที่จะมีผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ รัฐบาลเป็นองค์กร
ของรัฐจำต้องหาทางจัดการให้ภาวะเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น
อาทิ การเงิน การคลัง การภาษีอากรและอื่น ๆ รวมตลอดไปถึงความพยายาม
หาทางลดการขึ้นราคาสินค้าและบริการให้มีความยืดหยุ่น (Elasticity) น้อย
ที่สุดเพื่อมิให้บังเกิดความเดือดร้อนแก่สังคมหนึ่ง เกี่ยวโยงไปถึงความเจริญของประเทศ ^b

สำหรับยุครัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประสบปัญหายุ่งยาก
มากมาย ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้สืบเนื่องมาจาก
ภาวะเงินเฟ้อ (inflation) เป็นสาเหตุสำคัญ ^๗ คือ

ปัญหาเงินเฟ้อ เกิดขึ้นภายหลังที่ประเทศไทยทำสัญญาความร่วมมือกับญี่ปุ่น
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. เป็นผลให้ประเทศไทยต้องซื้ออำนาจ
ความสะดวกให้กับฝ่ายญี่ปุ่น เกี่ยวกับการสงครามในทุก ๆ ทาง รวมทั้งความสะดวกทาง
การเงินซึ่ง เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจการทหาร สองญี่ปุ่นในประเทศไทย ^๘ ซึ่งหมายความว่า
ว่าปริมาณการรับจ่ายใช้สอยเกี่ยวกับสินค้าต่าง ๆ บ่อมจะมีความต้องการมากยิ่งขึ้นสำหรับ

^b -
ชุมนุมทางวิชาการ, สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. เศรษฐศาสตร์.
พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, พ.ศ. ๒๕๑๔. หน้า ๑-๒.

^๗
Walter F. Vella, The Impact of The West on government
in Thailand. California : Berkley University of California Press,
1955. P.390.

^๘
ไปรคฤ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๕๘ ตอนที่ ๕๓
(๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๔) หน้า ๑๘๒๔.

การบริโภคอุปโภคภายในประเทศ จะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาการสงคราม (ธ.ค. ๒๔๘๔ - ก.ย. ๒๔๘๘) รัฐบาลญี่ปุ่นได้ยืมเงินมาจากรัฐบาลไทยไปเพื่อการใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก คือ

ระยะเวลา	จำนวนเงิน (บาท)
ธ.ค. ๒๔๘๔ - ธ.ค. ๒๔๘๕	๒๓,๕๕๕,๕๘๓. -
ม.ค. ๒๔๘๖ - ธ.ค. ๒๔๘๖	๑๕๒,๓๐๕,๕๐๐. -
ม.ค. ๒๔๘๗ - ธ.ค. ๒๔๘๗	๕๑๕,๐๐๐,๐๐๐. -
ม.ค. ๒๔๘๘ - ก.ย. ๒๔๘๘	๓๕๕,๕๐๐,๐๐๐. -
รวม	๑,๕๓๐,๓๖๑,๐๘๓. - ^๕

จากตัวเลขนี้จึงพอเป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ว่า การจับจ่ายใช้สอยในกิจการทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ได้ใช้เงินบาทไปเป็นจำนวนมากซึ่งแน่นอนจะต้องเป็นการเพิ่มความต้องการสินค้ามากขึ้นนอกเหนือจากการใช้จ่ายภายในประเทศ ประกอบกับระยะสงครามการค้าระหว่างประเทศกระทำได้ยาก คงมีการค้ากับประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้สินค้าในตลาดจึงมีไม่เพียงพอต่อความต้องการและราคาแพงมากจึงเกิดเงินเฟ้อขึ้น ภาวะการเงินระยะหลังสงครามจึงอยู่ในฐานะที่รัฐบาลจะต้องรีบแก้ไขเพราะ "การบูรณะบ้านเมืองให้กลับคืนสู่ปกติภาพเพื่อเป็นทางนำมาซึ่งความสงบสมบูรณต่อไปนั้น จำต้องอาศัยเสถียรภาพของเงินเป็นหลัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเงินจะต้องมีค่าอันเรียกว่าเงินมั่นคง การค้าขายและธุรกิจทั้งปวงจึงจะมีหลักดำเนินไปได้อย่างดี ถ้าเงินมีค่าตกต่ำไม่หยุดยั้ง แม้แต่การปกครองบ้านเมืองก็กระทำไม่ได้" ^๖ และภายหลังการ

^๕ ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๘๘ หน้า ๕.

^๖ ธนาคารแห่งประเทศไทย, วิวัฒนาการเศรษฐกิจ, (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔), หน้า ๑๓๗.

สงครามยุติลงแล้ว สภาพเงินเพื่อรัฐบาลก็ยังแก้ไขไม่เป็นผลสำเร็จ จะเห็นได้จากยอด
 หนี้บัตรที่รัฐบาลนำออกจำหน่าย โดยเปรียบเทียบระยะก่อนและหลังสงคราม ดังนี้

ภาวะการเงินเมื่อ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔		สถานการณ์บัตร ปรากฏ ดังนี้	
	บาท		บาท
หนี้บัตรที่ออกจำหน่าย	๒๗๕,๓๓๑,๖๘๘	ทองคำ	๑๒๓,๑๑๐,๔๘๕
		หลักทรัพย์สเตอร์ลิง	๔๑,๐๖๕,๒๒๕
		ปอนด์สเตอร์ลิง	๑๐๖,๔๒๒,๒๓๘
		เหรียญบาท	๑,๑๖๙,๘๒๕
รวม	๒๗๕,๓๓๑,๖๘๘		๒๗๑,๗๒๗,๗๗๓

ตัวเลขจากตารางแสดงให้เห็นว่า เงินตรา (ก่อนมีสถานะสงคราม) ตั้งอยู่ใน
 ฐานะมั่นคงก็เพราะมีสินทรัพย์คดองตัว (Liquid Assets) เป็นทองคำและปอนด์
 จำนวนประมาณร้อยละ ๘๔ ของหนี้บัตรที่จำหน่าย แต่เมื่อ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘
 สถานการณ์ปรากฏดังนี้

	บาท		บาท
หนี้บัตรที่จำหน่ายออกใช้ ในฝ่ายการธนาคาร	๑,๗๕๙,๑๑๔,๔๙๒	ทองคำในประเทศไทย	๑๔๔,๙๐๑,๕๑๖
	๒๓๓,๕๓๕,๘๕๖	ทองคำในประเทศญี่ปุ่น	๑๙๔,๐๕๓,๕๓๗
		เยน	๑,๒๘๔,๕๒๙,๙๘๘
		พันธบัตรคลัง	๒๕๕๒,๕๐๐,๐๐๐
		ทองคำดูดยึดในอเมริกา	๓๘,๓๙๐,๕๕๕
		หลักทรัพย์สเตอร์ลิงและ ปอนด์สเตอร์ลิงดูดยึด	
		ในอังกฤษ	๒๖๕,๓๕๓,๘๙๖
	๑,๙๙๒,๖๕๐,๓๔๘		๒,๑๘๐,๐๓๓,๕๒๒

เมื่อเปรียบเทียบตัวเลขปัจจุบันกับเมื่อ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔ จะเห็นว่าธนบัตรที่ออกจำหน่ายเพิ่มขึ้นกว่า ๑,๗๑๗ ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๒๓๓ ที่ค่าของเงินตกต่ำไปมากเพราะสินทรัพย์สำรองมีแต่ทองคำในประเทศไทยและในญี่ปุ่นประมาณร้อยละ ๑๗ ของธนบัตรที่ออกจำหน่ายเท่านั้น ถึงหากว่าอเมริกาและอังกฤษจะปล่อยสินทรัพย์ที่ยึดไว้ สินทรัพย์สำรอง(สินทรัพย์คล่องตัว) รวมทั้งสิ้น (ทองคำและปอนด์สเตอร์ลิง) จะมีเพียงประมาณร้อยละ ๒๗ ของธนบัตรที่ออกจำหน่าย^{๑๑} เมื่อเปรียบกับภาวะการเงินก่อนสงครามแล้ว ขณะนั้นมีทรัพย์สินเหลือถึงประมาณร้อยละ ๘๔ แม้การสงครามจะผ่านพ้นไปถึง ๓ ปี สภาพการเงินก็ยังคงเพ้ออยู่ จำนวนธนบัตรออกจำหน่ายมีปริมาณสูงขึ้นไปอีกเป็นจำนวนมากซึ่งจะเห็นได้จากการางนี้

	๓๑ พ.ย. ๒๔๘๕	๓๑ พ.ย. ๒๔๘๐
<u>ธนบัตรออกใช้</u>	บาท	บาท
ธนบัตรหมุนเวียน	๒,๑๑๕,๒๓๗,๘๘๒	๒,๑๐๖,๘๓๓,๒๔๑
ธนบัตรที่ฝ่ายการธนาคาร	<u>๘๕,๕๐๖,๔๘๗</u>	<u>๖๗,๐๓๗,๕๗๗</u>
ธนบัตรที่ออกจำหน่ายทั้งสิ้น	๒,๒๐๕,๑๔๔,๓๖๙	<u>๒,๑๗๓,๘๗๑,๘๑๘</u>
<u>ทุนสำรอง</u> (ไม่รวมทุนสำรองที่ถูกกักกันในประเทศอังกฤษ)		
ทองคำ (รวมที่ฝากไว้ในประเทศญี่ปุ่นด้วย)	๗๗๑,๗๓๘,๕๕๘	๗๖๘,๓๖๗,๗๒๘
หลักทรัพย์รัฐบาล	๓๐๐,๕๐๐,๐๐๐	๒๑๐,๐๐๐,๐๐๐
เงินบริวารต่างประเทศ	<u>—</u>	<u>๗๕,๓๕๕,๘๕๘</u>
	๑,๐๗๒,๒๓๘,๕๕๘	๑,๐๕๓,๗๒๗,๕๘๖

^{๑๑} ธนาคารแห่งประเทศไทย,

เรื่องเดียวกัน หน้า

๓๑ พ.ศ. ๒๔๘๕

๓๑ พ.ศ. ๒๔๘๐

บาท

บาท

ทองคำในทุนสำรอง (รวมที่ฝากไว้ที่ประเทศญี่ปุ่น)

เทียบกับธนบัตรที่จำหน่ายทั้งสิ้น ร้อยละ ๓๕.๐๐

ร้อยละ ๓๕.๓๔

เทียบกับธนบัตรหมุนเวียน ร้อยละ ๓๖.๔๖

ร้อยละ ๓๖.๔๗

ทองคำในทุนสำรอง (ไม่รวมส่วนที่ฝากไว้ที่ประเทศญี่ปุ่น)

เทียบกับธนบัตรที่จำหน่ายทั้งสิ้น ร้อยละ ๑๕.๔๘

ร้อยละ ๑๕.๕๕

เทียบกับธนบัตรหมุนเวียน ร้อยละ ๑๖.๑๑

ร้อยละ ๑๖.๐๕

ที่มา : รายงานประจำปีธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๐ หน้า ๑๖-๑๗.

จากตารางจึงพอเป็นแนวให้เห็นได้ว่า นอกจากสภาพเงิน เพื่อยังคงปรากฏอยู่ภายหลังสงครามสงบแล้ว ยังแสดงให้เห็นอีกว่า ทุนสำรอง (สินทรัพย์คดลงตัว) ของประเทศก็มีอยู่น้อยซึ่งทำให้ฐานะการเงินไม่ดีขึ้น ถ้าหากประเทศไทยได้รับทุนสำรองที่ถูกยึด (ในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา) กลับคืนมา จะเป็มีจายกันสำคัญอย่างมาก ในการที่จะนำมาซึ่ง เสถียรภาพแห่งเงินตรา ^{๑๖}

สิ่งที่สนับสนุนให้เกิดเงินเพื่อคือ ระยะเวลาสงครามที่ญี่ปุ่นได้เข้ามาประจำอยู่ในประเทศไทยเป็นอันมาก จึงเป็นการเพิ่มปริมาณการใช้สอยนอกเหนือจากการใช้สอยภายในประเทศซึ่งประชากรก็ได้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ประเทศไทยมีประชากรประมาณ ๑๔,๘๖๔,๑๐๕ คน เพียงชั่วเวลา ๑๐ ปี ประชากรเพิ่มขึ้นเป็น ๑๗,๔๘๒,๖๘๕ คน ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ ^{๑๗} ทำให้ความสัมพันธ์การผลิตกับการบริโภคไม่สมดุลกัน ประกอบกับระยะ

^{๑๖}

ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๘๐ หน้า ๑๖-๑๗.

^{๑๗}

คณะกรรมการวิจัยสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, สภาวิจัยแห่งชาติ รายงานการวิจัยปัญหาการเพิ่มประชากรของประเทศไทย. พระนคร : โรงพิมพ์ทองถิ่น, พ.ศ. ๒๕๐๕ หน้า ๓๘.

สงครามการผลิตกันต่าง ๆ กระทบทำได้ไม่เต็มที่ ผลสะท้อนก็คือการขาดแคลนสินค้าเกิดขึ้น
ทั่วไปและมีราคาแพง ทำให้ความเดือดร้อนให้กับประชาชนอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องข้าว ซึ่ง
ความจริงผลิตได้มากขึ้น แต่มีเหลือขายต่างประเทศน้อย (ส่งออกเป็นทางการ)

สถิติการผลิตข้าวและการส่งข้าวออกของประเทศไทย

พ.ศ.	ปริมาณข้าวที่ผลิตได้ (ตัน ข้าวเปลือก)	ปริมาณข้าวส่งออก (ตัน ข้าวสาร)
๒๔๘๒	๔,๕๖๐,๘๖๓	๑,๒๐๙,๕๙๖
๒๔๘๓	๔,๙๒๓,๓๕๐	๑,๒๐๙,๕๙๖
๒๔๘๔	๕,๑๒๐,๐๙๗	๑,๑๖๓,๘๗๘
๒๔๘๕	๓,๘๖๘,๘๖๖	๗๕๒,๑๐๘
๒๔๘๖	๕,๗๐๒,๐๐๕	๕๕๐,๑๖๕
๒๔๘๗	๕,๑๐๗,๖๓๕	๓๐๑,๒๒๗
๒๔๘๘	๓,๖๙๙,๓๒๒	๑๙๔,๙๕๐
๒๔๘๙	๔,๔๘๒,๒๗๑	๔๕๕,๑๒๗
๒๔๙๐	๕,๕๐๖,๔๓๒	๓๘๔,๓๖๒

ที่มา : กองเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและกระทรวงเศรษฐกิจ

ปัญหาเรื่องข้าวระยะหลังสงครามได้กลายเป็นเรื่องทำความยุ่งยากให้กับรัฐบาล
และประชาชนทั่วไป ทั้งนี้เพราะรัฐบาลต้องจัดหาข้าวส่งมอบให้กับอังกฤษจำนวน ๑ ล้าน
๕ แสนตันซึ่งรัฐบาลหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ได้ทำความตกลงไว้กับอังกฤษตาม
สัญญาสมบูรณแบบ ^{๑๔} (ข้าวจำนวนนี้ตกลงไว้เป็นการให้เปล่า) ฉะนั้นรัฐบาลจึงต้องบังคับ

^{๑๔} "ความตกลงสัญญาสมบูรณแบบ" ราชกิจจานุเบกษา แผนกฤษฎีกา เล่มที่ ๖๓
ตอนที่ ๔ (๑๑ มกราคม ๒๔๘๙) หน้า ๖๓.

ซื้อจากประชาชนในราคาพอสมควร โดยที่ประชาชนไม่เต็มใจขายให้เพราะขณะนั้นราคา
ข้าวแพงมากอยู่แล้ว ต่อมาสมัยรัฐบาลนายปรีดีฯ จึงได้ขอแก้ไขสัญญาใหม่เกี่ยวกับจำนวน
ข้าวที่ต้องส่งมอบเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ มีสาระสำคัญว่า ประเทศไทยจะ
ต้องจัดส่งมอบข้าวให้อังกฤษจำนวน ๑ ล้าน ๒ แสนตัน โดยอังกฤษยอมตกลงเป็นการซื้อ
ในราคาคันละ ๑๒ ปอนด์ ๑๔ ชิลลิงก์ จะต้องส่งให้ภายใน ๑๒ เดือนนับจากวันทำสัญญา
ถ้ารัฐบาลไทยส่งให้ได้ไม่ทันตามกำหนดจะต้องส่งข้าวจำนวนที่เหลือให้ภายหลังโดยไม่คิด
มูลค่า นอกจากนี้ฝ่ายอังกฤษซึ่งเคียดแค้นเรื่องข้าว ยังได้พยายามหาวิธีกีดปริมาณข้าว
จากไทยให้ได้มากขึ้นด้วยการให้รางวัลสำหรับข้าวส่งออกอีกตันละ ๓ ปอนด์ รางวัลนี้เป็น
ส่วนให้อังกฤษให้ นอกเหนือจากราคาคกลงเดิม แต่ข้าวที่ส่งมอบให้ภายในเดือนพฤษภาคม-
๑๕ มิถุนายน จะให้รางวัลเพิ่มขึ้นอีกตันละ ๑ ปอนด์ ๑๐ ชิลลิงก์ ๑๕

ตารางจำนวนข้าวที่จัดส่งมอบแก่สหประชาชาติ (อังกฤษ)

เวลา	จำนวน (ตัน ข้าวสาร)
พ.ศ. ๒๔๘๕ พ.ค.	๘,๕๖๑,๕๒๖
มิ.ย.	๓๘,๒๙๒,๙๒๔
ก.ค.	๕๓,๐๙๕,๕๖๔
ส.ค.	๒๙,๐๑๘,๖๓๐
ก.ย.	๑๙,๔๖๓,๘๕๔
ค.ค.	๓๙,๐๕๙,๙๓๘
พ.ย.	๖๐,๓๓๓,๙๕๖
ธ.ค.	๗๒,๐๒๔,๒๙๓
รวม	๓๒๐,๒๕๕,๖๘๕

ที่มา : กรมการสมเทศ กระทรวงพาณิชย์ ^{๑๖}

^{๑๕} ก็เรก ชัยนาม. ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ "เรื่องเดิม" หน้า ๔๑๔-๔๑๕.

^{๑๖} กรมการสมเทศ. พาณิชย์สงเคราะห์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมรถไฟ, ๒๔๙๐.

สำหรับชาวไทยที่จัดส่งมอบให้สหประชาชาติใน พ.ศ. ๒๔๙๐ คือ

เวลา	จำนวน (ตัน ข้าวสาร)
พ.ศ. ๒๔๙๐	๕๖,๘๓๑.๐๕
ม.ค.	๒๐,๕๓๐.๐๒
ก.พ.	๓๓,๘๓๓.๑๑
มี.ค.	๕๘,๐๕๔.๗๕
เม.ย.	๕๒,๒๗๕.๑๓
พ.ค.	๒๓,๕๓๑.๙๒
มิ.ย.	๓๒,๓๑๒.๐๐
ก.ค.	๒๖๗,๗๘๙.๙๘
รวม	

สำหรับชาวไทยที่จัดส่งมอบให้อังกฤษภายหลังเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นไปตามสัญญาที่ตกลงใหม่ โดยอังกฤษยินยอมให้ราคาข้าวไทยเท่ากับราคาข้าวพม่าในราคาคันละ ๓๓ ปอนด์ ๖ ชิลลิงก์ ๘ เพนซ์ (ราคา เอฟ โอ บี) และอังกฤษขอให้ไทยยื่นราคานี้ไว้จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๑ โดยขอให้สภามันแทนราษฎรให้สัตยาบันรับรอง พร้อมกันนี้อังกฤษยินดีที่จะยกเลิกข้อปรับซึ่งระบุไว้ในความตกลงเรื่องข้าวระหว่างอังกฤษกับไทยโดยสิ้นเชิง ทางรัฐบาลไทยตอบรับไว้ด้วยความขอบคุณ^{๑๗}

นอกจากข้าวจะต้องจัดส่งมอบตามสัญญาสมบูรณ์แบบดังกล่าวแล้ว ข้าวยังมีทางรั่วไหลออกนอกประเทศโดยการลักลอบจากพวกมีเจตนาซึ่งร่วมมือกับข้าราชการ^{๑๘} จึงทำให้เพิ่มปัญหาในเรื่องการขาดแคลนข้าวอีกทางหนึ่ง การลักลอบนำข้าวส่งออกนอกมี

^{๑๗} กิเรก ชัยนาม. เรื่องเดิม หน้า ๕๐๘-๕๐๙.

^{๑๘} หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ประจำวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๐.

จำนวนไม่น้อย จนมีผู้เชื่อว่าปริมาณข้าวที่ถูกลักลอบส่งออกนอกประเทศในปี พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๔๙๐ อาจจะมีปริมาณพอ ๆ หรือมากกว่าจำนวนข้าวที่ทางราชการส่งออกตามสัญญา กังกล่าว^{๑๕} ทั้งนี้เพราะการขาดแคลนข้าวในต่างประเทศมีมาก ทำให้ราคาข้าวขึ้นสูงกว่าปกติประมาณยี่สิบเท่าตัวจึงเป็นแรงจูงใจแก่ผู้ลักลอบ^{๒๐}

การที่ข้าวภายในประเทศมีทางรั่วไหลออกนอกประเทศไปได้หลายทาง ทั้งที่ส่งออกโดยขอมควายกฎหมายและที่ลักลอบส่งออกซึ่งมีอยู่ทั่วไป จึงพอประมาณการได้ว่าปริมาณข้าวที่ไชนารีโกลภายในประเทศจะมีจำนวนลดลงไปเป็นอันมาก ภัยเหตุนี้ทำให้ราคาข้าวเขมือตัวสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบราคาข้าวสารก่อนสงครามปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ราคากระสอบละ ๘-๑๐ บาท และระยะหลังสงคราม พ.ศ. ๒๔๙๐ ราคากระสอบละ ๑๓๐-๑๕๐ บาท ซึ่งเป็นผลให้ราคาอาหารอื่น ๆ ขึ้นตามไปด้วยประมาณ ๑๐-๑๕ เท่าตัว^{๒๑} เกี่ยวกับสภาพเงินเฟ้อที่มีผลให้ราคาสินค้าสูงขึ้นเป็นอันมากเช่นนี้ พระยาไชยศสมบัติ ได้บันทึกเกี่ยวกับราคาสินค้าเปรียบเทียบระยะก่อนและหลังสงคราม ว่ามีความแตกต่างกันมาก จนทำให้เกิดเงินเฟ้อทั้งในประเทศและต่างประเทศทั่ว ๆ ไป คือ

"ข้าวสารในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ราคาประมาณ ก.ก.ละ ๑๐-๒๐ สตางค์ เดียวนี้ ราคาคมของทางราชการ พ.ศ. ๒๔๘๕ ก.ก.ละ ๘๕ สตางค์ ประมาณเท่ากับ ๗๓๐ เปอร์เซนต์ สินค้าต่างประเทศ เช่น ฝ้ายดิบ ในปี ๒๔๘๑ ราคาเมตรละ ๒-๑๐ บาท

^{๑๕}

James G. Ingram, Economic Change in Thailand Since 1958. California : Standford. University Press, 1954. P. 165.

^{๒๐}

John Coast, Some Aspects of Siamese Politics. New York Institute of Pacific Relations, 1953. P. 36.

^{๒๑}

ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๙๐ หน้า ๘.

เดียนี่ ๑๔ บาท ประมาณเท่ากับ ๑,๗๕๐ เพอร์เซ็นต์ สินค้าในประเทศ เช่น น้ำตาล
ปี ๒๔๔๑ ราคา ก.ก. ละ ๑๕-๒๐ สตางค์ เดียนี่ ๖ บาท ประมาณเท่ากับ ๔,๐๐๐
เปอร์เซ็นต์ ขอให้ท่านโปรดพิจารณาว่า เงินเฟ้อของไทยและของอังกฤษ สหรัฐ-
อเมริกาแตกต่างกันมาก อังกฤษได้แสดงอัตราเงินเฟ้อด้วยเฉลี่ยเปรียบเทียบระหว่างปี
๒๔๔๑ กับ ๒๔๔๔ แล้ว มีอัตราเพียงร้อยละ ๕๕ และของสหรัฐอเมริการ้อยละ ๓๖
เท่านั้น" ๒๒

ฉะนั้นจึงไม่ตองสงสัยเลยว่าราคาสินค้าภายในประเทศจะตองสูงมากซึ่ง เป็นผล
เนื่องมาจากภาวะเงินเฟ้อของไทยตามเหตุผลที่กล่าวแล้ว นอกจากนี้เงินบาทยังถูกลดค่า
ลงอีกนับตั้งแต่วัฒนการจอมพล ป. ได้ทำความตกลงเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราข้าม
สกุลระหว่างเงินบาทกับเยนเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นผลให้เงินบาทลดค่า
ลงจากเดิมมาก แต่ก่อนทำความตกลงอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ๑๐๐ บาทเทียบได้เท่ากับ
๑๕๕.๓๐ เยน ภายหลังปรับอัตราแล้ว เงิน ๑๐๐ บาทเท่ากับ ๑๐๐ เยน ซึ่งหมายความว่า
เงินบาทถูกลดค่าไปประมาณร้อยละ ๓๖ และประเทศไทยจะตองดำรงค่านับไว้ให้ยืนอยู่
เท่ากับเยน การดำรงค่านับไว้เท่ากับเยนนั้น ได้กระทำให้การชำระเงินระหว่าง
ประเทศเป็นอสุมดุล (*Unequilibrium.*) ใน เมื่อมีการปรับอัตราใหม่ทำนอง
นี้ เงินที่ประเทศญี่ปุ่นตองชำระให้แก่ประเทศไทยจึงมีจำนวนสูงกว่าที่ประเทศไทยตอง
ชำระให้แก่ประเทศญี่ปุ่น ฉะนั้นเงินบาทที่มีผู้ต้องการจากธนาคารจึงมีเป็นจำนวนมากกว่า
เงินบาทที่ธนาคารไคมาจากผู้ต้องการเยน เมื่อดุลแห่งการชำระเงินตกอยู่ในลักษณะ เช่นนี้
โดยปกติก็ควรขึ้นอัตราแลกเปลี่ยนบาทกับเยน เพื่อเป็นการชำระเงินให้กลับเป็นสมดุล
(*Equilibrium.*) แต่เมื่อได้มีการตกลงไว้กับฝ่ายญี่ปุ่นว่าจะตองดำรงอัตราแลกเปลี่ยน

^{๒๒}ไชยยศสมบัติ, พระยา. "การวัดความเฟ้อของเงิน" ใน วารสารพาณิชย์
บัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับที่ ๑ ปีที่ ๑ วันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๕. หน้า ๑-๖.

เปลี่ยนไว้ ๑ บาทต่อ ๑ เยน จึงแก้ไขอัตราแลกเปลี่ยนไม่ได้ แม้รัฐบาลญี่ปุ่นได้ยอมให้
ไทยควบคุมการปริวรรตเงินได้ก็ตาม แต่การใช้การควบคุมเป็นเครื่องมือแก้ไขสมดุลงไม่ได้
เต็มที่ เพราะมีสัญญาข้ออื่นผูกพันอยู่ จะเห็นเมื่อมีผู้ต้องการเงินบาท เป็นจำนวนมากกว่าที่
ธนาคารได้มา ธนาคารก็จำต้องจำหน่ายธนบัตรแลกเปลี่ยนกับเยนอยู่เรื่อยไป นี่เป็นสา-
เหตุอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ค่าของเงินบาทตกต่ำลง ^{๒๓} การที่ต้องจ่ายเงินเกินรายรับ (ดัง
กล่าว) ทำให้เงินหมุนเวียนในตลาดมีมากยิ่งขึ้น จึงเท่ากับเป็นตัวเร่งให้ราคาสินค้าสูงขึ้น
เหตุนี้จึงนำไปสู่ภาวะเงินเฟ้อ ^{๒๔} อีกด้วยทางหนึ่ง

ถ้าพิจารณาตารางนี้แล้วจะเห็นว่า การแก้ไขภาวะเงินเฟ้อของรัฐบาลได้ลดลง
และเงินบาทมีอำนาจการซื้อ (purchasing Power) ลดลงเป็นลำดับ แม้ในปี
พ.ศ. ๒๔๘๐ สภาพการเงินก็ยังไม่ได้ดีขึ้น คือ

ดัชนีราคาครองชีพ ๒๔๘๑:๑๐๐ ^{๒๕}

ปี	เลขดัชนี	อำนาจการซื้อของเงิน ๑ บาท
๒๔๘๑	๑๐๐	๑๐๐
๒๔๘๒	๑๐๒.๖๐	๙๗.๕๑
๒๔๘๓	๑๑๒.๗๐	๘๘.๗๓
๒๔๘๔	๑๓๒.๙๐	๗๕.๒๕
๒๔๘๕	๑๗๖.๙๒	๕๖.๕๐
๒๔๘๖	๒๒๑.๙๒	๔๕.๖๐
๒๔๘๗	๔๖๖.๘๙	๒๑.๕๒
๒๔๘๘	๙๐๘.๖๖	๑๑.๐๕
๒๔๘๙	๑๐๗๑.๕๗	๙.๓๓
๒๔๙๐	๑๒๔๗.๑๑	๘.๐๒

ที่มา : กรมการสนเทศ

^{๒๓} ไปรภุช ธนาคารแห่งประเทศไทย, เรื่องเงิน หน้า ๒๐๖-๒๐๗.

^{๒๔} ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๘๐ หน้า ๖.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๘.

✓ การที่ค่าของเงินบาทลดลงและมีอำนาจการซื้อต่ำลง เป็นลำดับมานับตั้งแต่ต้นสงคราม จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๐ สถานะการเงินก็ยังไม่ได้ดีขึ้นโดยเฉพาะ เรื่อง เงินเพื่อทำให้ราคาสินค้าแพง ประชาชนเดือดร้อน แต่รัฐบาลในช่วงนี้ทุก ๆ รัฐบาลก็พยายามหาทางปรับปรุงแก้ไข นับตั้งแต่รัฐบาลนายควงฯ (ครั้งแรก) โดยมีนายเล่ง ศรีสมวงศ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ได้ออกพระราชกำหนดพันบัตรออมทรัพย์ในภาวะคับขัน พ.ศ. ๒๔๘๘ บังคับให้คนมีบัตรเงินราคาใบละ ๑๐๐๐ บาท ตกเป็นพันบัตรออมทรัพย์ไม่มีผลเป็นเงินชำระหนี้ได้ตามกฎหมายอีกต่อไป ^{๒๖} ทั้งนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังชี้แจงให้เหตุผลว่า จะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะลดปริมาณเงินเฟ้อลง สิ่งของจะถูกกดลงด้วย เท่าที่เป็นมาแล้วนั้น ประชาชนเมื่อเดือดร้อนมาก ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยทำให้คนมีทรัพย์สินเหมือนมีค่าน้อยลง พันบัตรนี้จะมีอายุเพียง ๑ ปีและได้ดอกเบี้ยร้อยละ ๑ เมื่อครบกำหนดแล้วก็ถอนคืนไป เป็นเงินตามเดิม ^{๒๗} เรื่องพันบัตรออมทรัพย์นี้ได้ทำความหนักใจให้กับประชาชนผู้ไม่เข้าใจโดยทั่วไปอีกมาก เกรงไปว่าเงินทองจะสูญเสียเปล่าจึงมีการนำออกขายกันด้วยราคาถูก (ตลาดมืด) จนทางราชการต้องออกคำสั่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหาทางชี้แจงเรื่องนี้ให้ประชาชนได้รับความกระจ่าง จากความเกรงกลัวในเรื่องนี้จึงเป็นช่องทางให้กับพ่อค้าผู้ฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าไปอีก แต่นายกรัฐมนตรี ได้ให้ทัศนะในเรื่องนี้ว่า

"คนเดือดร้อนจริง ๆ นั้นน้อยเหลือเกิน ประโยชน์จะได้อะไรกับส่วนรวมเพราะถ้าปล่อยให้คนมีหนี้ผูกพันกันมากเกินไปแล้ว สินค้าทั้งหลายจะกระโดดขึ้นสูงได้อย่างรวดเร็ว"

^{๒๖} โปรดดู "พระราชกำหนดพันบัตรออมทรัพย์ในภาวะคับขัน พ.ศ. ๒๔๘๘" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๒๒ ตอนที่ ๑๑ (๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ หน้า ๑๖๘.

^{๒๗} หนังสือพิมพ์รายวัน นิกร ฉบับที่ ๓๓๑๑ ปีที่ ๘ วันเสาร์ที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘.

และการหมุนเวียนเงินของพวกพ่อค้าโดยวิธีนี้รัฐบาลเป็นความแน่ เพราะเงินไม่ได้เข้าคลัง
เลย มีแต่ของพิมพ์ออกอยู่เรื่อยไปไม่พอสักที ส่วนความเดือดร้อนเพราะธนบัตรใบละ
๑๐๐๐ บาท ใบสองใบนั้น ให้คอยสักหน่อย อีกสองสามวันรัฐบาลจะได้หาทางช่วยเหลือ
ขออย่าใครสนใจถึงกับไปขายให้ใครถวยราคาถูก ๆ แต่ประโยชน์ที่จะได้รับก็คือเป็นการ
หยุดการหมุนเงินชั่วคราวจึงจะพลอยให้ราคาสินค้าหยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่ง ไปถึงแม่ของจะ
ขึ้นไปบ้างก็ขึ้นตามวาระ... ๒๘

นอกจากรัฐบาลนายคองฯ จะหาทางลดปริมาณเงินที่นำออกใช้ให้ตรงกลางด้วยวิธี
การกั๊กเงินเพื่อแก้ไขภาวะเงินเฟ้อและหยุดราคาสินค้าให้ชะงักลงชั่วคราวแล้วรัฐบาลนี้ยัง
ได้ใช้วิธีดึงเงินเข้าคลังโดยวิธีเปิดบ่อนกาสิโนขึ้นที่กรุงเทพฯ กำหนดให้ใช้สถานที่ราชฤกษ์
สมาคมดำเนินการ บ่อนกาสิโนที่ทางการเปิดขึ้นนี้มีกำหนดระยะเวลาเพียง ๓ เดือน (๓
ก.พ. - ๑๐ พ.ค. ๒๔๘๘) ให้เล่นได้สัปดาห์ละ ๒ วัน โดยวันเสาร์เริ่มตั้งแต่เวลา
๑๔.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. วันอาทิตย์เริ่มเวลา ๑๐.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. ส่วนวันอื่น ๆ ทางกรม
จะได้พิจารณาเป็นกรณีไป ๒๘

ปรากฏว่าสถานการณ์ในหัวรายได้ให้กับรัฐบาลลงงามมาก เพียง ๒ วันแรกได้เงิน
ค่านาฬประศุก ๗๖,๐๐๐ บาทเศษ สำหรับวันเสาร์ที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘ ภายหลัง
ที่พันตรีอรอนทรพย์ประกาศใช้ คาดว่าจะทำให้รายได้จากการเปิดบ่อนกาสิโนลดลง แต่
กลับปรากฏว่าประชาชนเข้ามาเล่นกันมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะในบ่อนกาสิโนเปิดโอกาสให้
รับแลกธนบัตรใบละ ๑๐๐๐ บาทได้โดยเสรีซึ่งนายเบสตันยี (ผู้รับแลก) ให้ราคาสูงถึงฉบับ
ละ ๕๐๐ บาท นับว่าสูงกว่าตลาดอีกทั่วไป ยิ่งในวันอาทิตย์ประชาชนได้รับข่าวมีผู้รับแลก

๒๘
หนังสือพิมพ์รายวัน นิกร ฉบับที่ ๓๓๑๒ ปีที่ ๘ วันจันทร์ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๘๘.

๒๘
หนังสือพิมพ์รายวัน นิกร ฉบับที่ ๓๒๕๕ ปีที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๖ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๘๘.

ธนบัตรในราคาสูงเช่นนี้ จึงพากันเข้าไปเป็นอันมาก แต่ปรากฏว่านายเบสตันยังไม่รับ
แลก จึงต้องซื้อขายกันในตลาดมืดทั่วไปอีกในราคาตามับละ ๕๐๐-๖๐๐ บาท เท่านั้น ทาง
บ่อนกาสิโนประกาศว่าในสัปดาห์นี้ได้เงินค่าผ่านประตู ๑๓,๒๐๒ บาท ค่าคง ๑๓,๒๐๕
บาท ค่าประมูลโต๊ะวันศุกร์เงินรวม ๕ วันติดต่อกันเป็นเงิน ๑๘๘,๑๐๐ บาท รวมเป็นเงิน
ทั้งสิ้น ๒๑๔,๕๐๗ บาท ^{๓๐} นับว่าเป็นวิธีลดปริมาณเงินในภาคเอกชนให้กลับไปสู่ภาค
รัฐบาลได้ผลดีพอสมควร ตลอดระยะเวลาที่มีการเปิดบ่อนกาสิโน รัฐบาลได้เงินเข้า
คลังทั้งสิ้น ๑๒,๙๔๗,๗๑๔ บาท หรือประมาณร้อยละ ๒๒.๘ ของรายได้ประจำเดือน
(ของรัฐบาล) ขณะนั้น ^{๓๑} ซึ่งมองในด้านการแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อแล้วนับว่าได้ผลไม่มาก
โดยพิจารณาได้จากการเปรียบเทียบจำนวนธนบัตรออกใช้ จะเห็นว่าดัชนีในปี พ.ศ. ๒๔๘๘
ยังเป็นตัวเลขที่สูงกว่าดัชนีเมื่อเมื่อก่อนสงครามเป็นอันมาก คือ

วันที่	ยอดธนบัตรออกใช้ (บาท)	เลขดัชนี
๓๑ ธ.ค. ๒๔๘๘	๒๙๗,๓๔๔,๐๗๕	๑๐๐
๓๐ ก.ย. ๒๔๘๘	๒,๐๙๖,๑๓๒,๓๔๘	๗๐๕

ที่มา : รายงานประจำธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๘ (หน้า ๕)

ถ้าหากรัฐบาลเคยคงฯ ไม่หาทางเลิกธนบัตรชนิดราคาตามับละ ๑๐๐๐ บาท
เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ปริมาณธนบัตรออกใช้ในเดือนกันยายนปีเดียวกันจะสูง
กว่าตัวเลขข้างบนนี้ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ^{๓๒} ซึ่งก็นับว่าสถานการณ์ได้ช่วยลด

^{๓๐} หนังสือพิมพ์รายวัน นิกเร ฉบับที่ ๓๓๑๓ ปีที่ ๘ วันอังคารที่ ๑๓ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๘๘.

^{๓๑} ธนาคารแห่งประเทศไทย. เรื่อง เงิน หน้า ๒๐๗-๒๐๘.

^{๓๒} ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๘๘ หน้า ๕.

ปริมาณเงินในท้องตลาดลงไต่พอควร / แต่ภาวะเงินเฟ้อซึ่ง เป็นปัญหาหนักก็ยังคงมีอยู่และ
ปรากฏว่าเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ จำนวนธนบัตรออกใจที่อยู่ในมือประชาชน
ได้เพิ่มจำนวนสูงขึ้นโดยมียอดธนบัตรออกจำหน่ายทั้งสิ้น ๒,๖๖๘,๑๔๔,๓๖๘ บาท ^{๓๓} ทั้ง ๆ
ที่รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ฯ ก็ได้หาทางลดจำนวนธนบัตรออกใจด้วยการซื้อเข้าจากต่างประเทศ
เข้ามาเพื่อขายให้แก่ประชาชนในราคาต่ำกว่าท้องตลาด ๒๕ เปอร์เซ็นต์ เป็นการ
ช่วยเหลือประชาชนไปในคราวเดียวกันด้วย ทางรัฐบาลคาดว่าจะได้เงินประมาณ ๓๐-
๑๐๐ ล้านบาทและจะเผื่อหักเสียเพื่อลดปริมาณเงินที่เพ้ออยู่ในขณะนั้น ^{๓๔}

การที่ฐานะทางการเงินของไทยไม่ฟื้นตัวขึ้น แม้จะผ่านพ้นการสงครามมาแล้ว
ถึง ๓ ปี นอกจากค่าของเงินบาทจะถูกลดลงเพราะการทำสัญญาปรับราคาเงินกับเยนสมัย
รัฐบาลจอมพล ป. แล้ว ทุนสำรองเงินตราของไทยระยะหลังสงครามก็มีค่าลดลงมากทุน
สำรองคงมีแต่ทองคำในประเทศไทยและในญี่ปุ่นประมาณร้อยละ ๑๗ ของธนบัตรที่ออกจำ-
หน่ายเท่านั้นและถึงหากว่าสหรัฐอเมริกาและอังกฤษจะปล่อยสินทรัพย์ที่ยึดไว้ (ทุนสำรอง
ที่เป็นทองคำถูกยึดอยู่ในสหรัฐอเมริกาจำนวน ๒,๑๘๐,๐๓๓,๕๓๓ บาท และปอนด์สเตอร์-
ลิงก์ถูกยึดอยู่ในอังกฤษจำนวน ๓๘,๓๘๐,๕๕๕ บาท) สินทรัพย์เหลวรวมทั้งสิ้นจะมีเพียง
ร้อยละ ๒๓ ของธนบัตรออกใจ เมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อนสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๔
ประเทศไทยมีทุนสำรองอยู่ถึงร้อยละ ๔๔ ของธนบัตรออกใจ ^{๓๕} โดยพิจารณาได้จาก
ตารางรายการทุนสำรองเงินตรา ^{๓๖}

^{๓๓} ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๘๐ หน้า ๑๖.

^{๓๔} The Bangkok Post, Vol. 1, No 291, Saturday 19 July 1947. P.1.

^{๓๕} ไปรคฤ ธนาคารแห่งประเทศไทย. เรื่องเงิน หน้า ๒๐๓-๒๐๘.

^{๓๖} ไปรคฤ ภาคผนวก ก.

เนื่องจากสถานะการเงินผันผวนและมีอำนาจการซื้อลดลง นอกจากจะสร้าง
ความเดือดร้อนให้กับสังคมทั่วไปแล้ว ยังมีผลผูกพันถึงฐานะการคลังของประเทศด้วย
ทั้งนี้เพราะรัฐบาลมีรายจ่ายสูงกว่ารายรับติดต่อกันมาโดยตลอด นับตั้งแต่การปฏิวัติ
เงินบาทกับเยนซึ่งไถ่ถอนแล้ว นอกจากนี้รัฐบาลยังขาดดุลชำระเงินระหว่างประเทศ
อันเนื่องมาจากการสั่งซื้อสินค้าเข้ามาบรรเทาความขาดแคลนภายในประเทศ ^{๓๗} นับ
เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ฐานะทางการเงินของไทยช่วงหลังสงครามเสื่อมโทรม

อย่างไรก็ตามสมัยรัฐบาลนายปรีดีฯ ก็ได้พยายามแก้ไขในเรื่องการเงินการคลัง
โดยขอกู้เงินจากสหรัฐอเมริกาจำนวน ๑๐ ล้านดอลลาร์และจากอินเดีย ๕๐ ล้านดอลลาร์ เพื่อ
ใช้เป็นทุนซื้อสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาบรรเทาความเดือดร้อนแก่ประชาชนและรวมทั้ง
ใช้บูรณะประเทศด้วย ^{๓๘} แต่ถึงกระนั้นก็ยังเป็นภาระหนักต่อมาจนถึงรัฐบาลพลเรือตรี
ถวัลย์ฯ จึงได้ดำเนินการขายทองคำทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทองคำที่ขายใน
ประเทศจำนวน ๓๓๘,๕๕๘.๖๒ กรัมบริสุทธิ์ เป็นเงิน ๑๔,๓๘๕,๕๖๐.๕๗ บาท เพื่อ
ใช้ไถ่ถอนพันธบัตรหมุนเวียนเป็นการขจัดเงินเพื่อ ส่วนทองคำที่ขายในสหรัฐอเมริกาจำนวน
๓,๕๕๘,๐๓๐.๑๖๒ กรัมบริสุทธิ์ เป็นเงิน ๘,๕๕๘,๕๘๕.๓๖ ดอลลาร์ เพื่อให้ได้มาซึ่ง
ปฏิวัติดอลลาร์บูรณะประเทศ ^{๓๙} แต่ก็ไม่ไถ่ถอนพันธบัตรคืนได้มากนัก เพราะ
รัฐบาลต้องตั้งงบประมาณรายจ่ายสูงขึ้นทุกปี ^{๔๐} เงินส่วนที่กลับคืนสู่คลังจะออกสู่ภาคเอกชน

^{๓๗} "Democracy", Vol 2, No 246. Wednesday 19 June 1946. P.3.

^{๓๘} ธนาคารแห่งประเทศไทย. เรื่อง เก็บ หน้า ๑๑๔.

^{๓๙} ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๙๐ หน้า ๑๖-๑๗.

^{๔๐} พระพันธ์ บูณานาศ. การคลัง. คำบรรยายคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. ๒๕๐๕. หน้า ๕๕-๕๖.

ในรูปงบประมาณรายจ่ายตามเดิม ฉะนั้นจึงปรากฏว่าสภาพเงินเฟ้อยังคงมีอยู่โดยที่รัฐบาลแก้ไขไม่ตก อีกทั้งยังต้องมีการะเรื่องกันสินผูกพันให้กับประเทศอีกด้วย นับเป็นภาระหนักของรัฐบาลหลังสงครามทุก ๆ คณะ ประกอบกับรายได้ของรัฐบาลด้านภาษีอากรเก็บได้ไม่เต็มที่ เพราะมีการลักลอบนำสินค้าหนีภาษี เข้า-ออกอยู่ เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องข้าว มีการลักลอบนำออกนอกประเทศเป็นจำนวนไม่น้อย เรื่องนี้ว่าอาจจะมิปริมาณพอ ๆ หรือมากกว่าจำนวนข้าวที่ส่งออกอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ^{๕๑} ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลก็รู้เห็นการลักลอบ แต่จับกุมไม่ได้ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเจ้าหน้าที่ขาดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องซึ่งเจ้าหน้าที่ใช้ไล่ติดตามเรือผู้ลักลอบไม่ทัน มีหน้าข้ายังเกิดขึ้นของระหว่างกับเจ้าหน้าที่ ทำให้การป้องกันในเรื่องนี้ไม่ได้ผล พลเรือตรีถวัลย์ฯ นายกรัฐมนตรี ได้ตอบกระทู้ถามในสภาผู้แทนราษฎรพร้อมกันยอมรับว่า "... อ้ายเรือลักลอบนำข้าวออกนอกอีกก็อย่างหนึ่งนี่มันจับกุมจริงๆ บางทีเรือเจ้าหน้าที่ตายลงก็... อ้ายพวกลักลอบข้าวมันยังโหม่งมาฆ่ามาเหยียดด้วยซ้ำ นี่แหละอ้ายเรือไม่เครื่องมือของเรามันเต็มที่ยังงี้แหละ..." ^{๕๒} จากการควบคุมเกี่ยวกับการลักลอบขนข้าวออกนอกประเทศของทางการไม่รัดกุม ทำให้มีผู้ประกอบมีอาชีพค้านี้มากขึ้นทั้งในเขตภาคใต้ ^{๕๓} และภาคตะวันออกเฉียงเหนือเนื่องจากการขนส่งกระทำกันทางเรือ ขนถ่ายในแม่น้ำโขงด้วยเรือไม้เล็ก ๆ แล้วขายไปพร้อมกันทีเดียว ^{๕๔} ทั้งนี้เพราะราคาข้าวสารในต่างประเทศมี

^{๕๑} James G. Ingram, Economic Change in Thailand Since 1858. Op.cit P.165.

^{๕๒} สว่าง ลานเหนือ. ๓๓ ปีแห่งการปฏิวัติ. พระนคร, โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔. หน้า ๒๕๐.

^{๕๓} "DEMOCRACY" Vol.2 No. 292, Tuesday 20 August 1946. P.3.

^{๕๔} "DEMOCRACY" Vol.2 No. 348, Tuesday 15 November 1946. P.3.

ราคาสูงถึงกระสอบละประมาณ ๔๕ บาท เป็นอย่างต่ำ แต่ชาวสารราคาคุมของทางราชการ
เพียงกระสอบละ ๒๒ บาท โดยที่เป็นชาวนิกเดียวกัน เหตุนี้เองจึงเท่ากับเป็นแรงจูงใจ
ให้กับผู้ลักลอบเป็นอย่างที่ ^{๕๕} หากรัฐบาลไม่รีบหาทางปรับปรุงเครื่องมือของรัฐให้มีประสิทธิ
ภาพให้ดีกว่าที่เป็นอยู่นี้ การขาดแคลนข้าวก็จะทวีขึ้นเป็นลำดับ แม้กระนั้นในจังหวัดพระนคร
ชนบุรีก็ยังคงปรากฏว่าการขาดแคลนข้าวเกิดขึ้นด้วย แสดงว่ารัฐบาลไม่อาจจะควบคุมข้าวให้
เป็นไปตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว พ.ศ. ๒๔๘๕ และ
พระราชบัญญัติการค้าข้าว พ.ศ. ๒๔๘๕ ซึ่งรัฐบาลต้องการควบคุมข้าวและการขนย้ายข้าว
โดยหวังที่จะให้มีข้าวแบ่งปันไปทุก ๆ ภาคตามความจำเป็นและอีกด้านหนึ่งก็เพื่อประโยชน์
ในการรวบรวมข้าวส่งมอบให้สหประชาชาติ (อังกฤษ) ตามพันธเรื่องข้าว ^{๕๖} การที่รัฐบาล
ไม่อาจจะเก็บภาษีอากรได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเช่นนี้ จึงมีผลให้รายได้ของรัฐน้อยลง ซึ่งเป็น
ปัญหาส่วนหนึ่งทางด้านการศึกษาเงินเป็นเหตุให้รายจ่ายสูงกว่ารายรับดังกล่าวแล้ว

นอกจากปัญหาการขาดแคลนเครื่องมือในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่
แล้ว รัฐบาลยังประสบกับปัญหาใหญ่อีกด้านหนึ่งคือ การคอร์รัปชันในวงราชการซึ่ง เป็นสิ่ง
สร้างปัญหาและบั่นทอนเสถียรภาพรัฐบาลหลังสงครามเป็นอย่างมาก จนประชาชนเบื่อหน่าย
เพราะข้าราชการไม่บริกรประชาชน แต่กลับร่วมมือกับพวกพ้อง ทำการ "เซ็งลี" สินค้า
ต่าง ๆ ที่ทางการจัดหากำเพื่อบริการแก่ประชาชน ครั้นเมื่อประชาชนนำบัตรปันส่วนมาขอซื้อ
สินค้าตามสิทธิ์ก็ปรากฏว่าส่วนใหญ่ไม่ได้สินค้า ผู้ขายอ้างว่าสินค้ามีจำหน่ายไม่เพียงพอหรือ
สินค้าชนิดนั้นยังไม่มีจำหน่าย ประชาชนเมื่อมาแล้วไม่อาจซื้อสินค้ายกกลับไปที่ผิดหวัง

^{๕๕}

"THE BANGKOK POST", Vol. 2 No. 10, Wednesday 13 August 1947.

P. 1.

^{๕๖} โปรดดู "ความตกลงสัมพันธไมตรี", ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๒๓
ตอนที่ ๔ (๑๑ มกราคม ๒๔๘๕) หน้า ๑๘-๓๕.

ในที่สุดเกิดความเบื่อหน่ายเพราะไม่คุ้มกับที่เสียค่าเดินทางและเวลา ^{๔๓} เรื่องราวทำนอง
 นี้หนาหูขึ้น จนนายปริญญา จุฑามาศ ^{มดข} ผู้แทนราษฎรจังหวัดกระบี่ ^{วิลาศ} ได้ยื่นเรื่องราวที่มี
 ข้าราชการฉ้อราษฎร์บังหลวงไปยังคณะรัฐมนตรีและได้ขอพบนายวิรัช โอสถานนท์ รัฐมนตรี
 วาการกระทรวงพาณิชย์ เพื่อขอให้รวมมือช่วย เหลือประชาชนด้วยการหาทางแก้ไขการคอร์รัปชัน
 ในวงราชการ โดยเฉพาะไปปราบปรามข้าราชการที่รวมมือกับนักกุนดินค้า ^{๔๔} นอกจากนี้
 ข้าราชการบางคนยังยกเอาของหลวงไปขาย หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ลงข่าวว่า

"เจ้าหน้าที่รวมหัวกันยกยกที่ดินของหลวงไปขายระหว่างวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ.
 ๒๔๕๐ ถึงวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ โดยมี ร.ต.บุญส่ง สมบูรณ์กุล กับนายสุขุม
 รัตนวิชาญ เป็นเจ้าหน้าที่รักษาทรัพย์ของหลวง ได้รวมมือกับชาวจีน ๒ คน ขนย้ายที่ดิน
 ที่มีมูลค่ากว่า ๓๓๑,๒๐๐ บาท นำไปขาย ทางการค้าดังสืบหาผู้รวมมือทั้งหมดอยู่อย่างรีบ
 เร่ง ^{๔๕} แม้แต่หน้าศาลของโรงงานที่จังหวัดลำปางก็ถูกยกยกเอาไปขาย จนเป็นข่าวลือ
 ทั่วไป นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ผู้แทนจังหวัดลำปาง จึงนำเรื่องนี้ปรึกษาหารือกับรัฐบาล
 พร้อมกันนี้ก็ได้เสนอร่างกฎหมายสมาคมผู้ปลูกอ้อยเข้าสู่อุสภานุแทนราษฎร โดยนายบุญเท่ง
 มีความเห็นว่าจะเป็นการควบคุมโรงงานได้ก็ขึ้น เนื่องจากสมาคมผู้ปลูกอ้อยจะได้มีสิทธิ
 เข้าไปมีส่วนร่วมควบคุมในโรงงานน้ำตาลของรัฐบาลได้ ^{๔๖} รัฐบาลเองก็มีได้หนึ่งนอนใจ
 เกี่ยวกับเรื่องข้าราชการประพฤติมิชอบซึ่งปรากฏเป็นข่าวอยู่อย่างกว้างขวาง จากการเปิด
 เผยของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนชี้ให้เห็นว่าในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ มีข้าราชการถูก

^{๔๓} หนังสือพิมพ์ นิกร ฉบับที่ ๓๒๕๐ ปีที่ ๘ วันจันทร์ที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕.

หน้า ๑.

^{๔๔} "DEMOCRACY", Vol. 2 No. 340, Tuesday 7 November 1946. P.1.

^{๔๕} "THE BANGKOK POST", Vol.1 No.232, Thursday 8 May 1947. P.1.

^{๔๖} "LIBERTY", Friday 25 July 1947. P.1.

ทำโทษในเรื่องทำนองนี้จำนวน ๓,๖๑๘ นาย ในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ไม่ให้ตำแหน่ง ๘๖๒ นาย เพราะทำงานไม่มีประสิทธิภาพและคอร์ปชั่น ตัวเลขข้างล่างนี้เป็นจำนวนข้าราชการที่ถูกทำโทษ ฐานมีความผิดเกี่ยวกับคอร์ปชั่นหรือทำเรื่องเสียหายร้ายแรง ทั้งนี้ไม่รวมข้าราชการกระทรวงกลาโหม คือ

- ที่มีหลักฐานว่าคอร์ปชั่นหรือทำความผิดเสียหายร้ายแรง	จำนวน ๕๑๖ คน
- ขอให้ลาออกไปจากราชการ	จำนวน ๔๕๘ คน
- ถูกปลดออกจากราชการ	จำนวน ๑๗๑ คน
- ถูกลดขั้น	จำนวน ๑๓ คน
- ถูกลดขั้นเงินเดือน	จำนวน ๑,๕๐๕ คน
- รอกการพิจารณา	จำนวน ๕๑๒ คน

เป็นข้าราชการกระทรวงมหาดไทยที่ถูกยกตำแหน่ง ๒๔๓ คน ถูกตัดเงินเดือน ๑,๕๔๑ คน ในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ และกระทรวงคมนาคม มีข้าราชการถูกยกตำแหน่ง ๑๒๕ คน ถูกตัดเงินเดือน ๕๘๐ คน ในปีเดียวกัน สำหรับในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ทั้งสองกระทรวงรวมกันมีข้าราชการถูกตัดเงินเดือน ๘๗ คน กระทรวงพาณิชย์ ๓๕ คน การที่กระทรวงมหาดไทยมีผู้ทำความผิดมากที่สุดเพราะมีข้าราชการมากถึง ๑/๔ ของข้าราชการทั้งสิ้น ๒๐๐,๐๐๐ คน ๕๑

การที่ข้าราชการประพฤติมิชอบเป็นจำนวนไม่น้อย ย่อมเป็นที่ถือได้ว่าทั้งประชาชนและประเทศชาติจะต้องสูญเสียผลประโยชน์ไปเป็นอันมาก อย่างน้อยที่สุดประชาชนก็จะต้องไม่พอใจโดยเฉพาะข้าราชการปกครองซึ่งใกล้ชิดประชาชน ถ้าไม่บริหารบ้านเมืองเพื่อประชาชนแล้ว ก็จะเป็นที่ดูแคลนของคนทั่วไปอย่างไรความนับถือซึ่งก็เป็นจริงเพราะมีข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันลงข่าวเกี่ยวกับโจรกรรม มีการปล้นอยู่เมือง ๆ ไม้เว้น

ทองที่ เพื่อให้ประชาชนได้เอนตาหลับ แต่แล้วปรากฏว่าข่าวการโจรกรรมในหน้าหนังสือพิมพ์มิได้ทุเลาเบาบางลงเลยและ เป็นข่าวอยู่ทุก ๆ วัน คุณน้อย อินทนนท์ นักหนังสือพิมพ์ชื่อดังขณะนั้นจึงได้เขียนวิจารณ์สภาพบ้านเมืองในเชิงเห็นแก่ผลประโยชน์ในเรื่องนี้ว่า

"ระยะต้นนี้แต่ละวัน ท่านจะได้พบคดีปล้นอย่างอุกฉกรรจ์ปรากฏขึ้นในแหล่งต่าง ๆ กันและ แม้ในพระนคร เองก็ตาม ขณะนี้แม้ภาวะในการครองชีพและชีวิตประจำวันจะเต็มไปด้วยความอึดอัดคับแค้น ความหวาดกลัวซึ่งเป็นภัยอันยิ่งใหญ่แก่จิตใจของมนุษย์ก็ครอบคลุมอยู่เหนือศีรษะของประชาชนพลเมืองทั่วไป ทุกคามประชาชนพลเมืองยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด จนไม่มีกะจิตกะใจในการที่จะทำมาหากิน หากปล่อยกันให้อยู่ในภาวะเช่นนั้นนานไปก็ไม่มีสิ่งใดสงสัยว่าสมัยของบ้านแตกสาแหรกขาด สมัยของบ้านเมืองไม่มีชื่อมีแปะยอมจะมาถึงประชาชนจะหวังพึ่งใครไม่ได้ นอกจากตัวของตัวเองเท่านั้น ทางราชการอาจจะให้ความอบอุ่นใจทางวาจาซึ่งรับรองแล้วรับรองเล่า ในการปราบปรามโจรผู้ร้ายให้ราบคาบไป แต่เท่าที่ได้ปรากฏมาแล้ว การปราบปรามที่ได้กระทำไปเป็นการวิตกกังวลมากกว่าจะถอนราก ฉะนั้นจึงไม่ค่อยได้ผลจริงจัง นอกจากสงบราบคาบชั่วคราวแล้วก็กลับงอกงามขึ้น" ^{๕๖}

จากคำวิจารณ์ของคุณน้อย อินทนนท์ กับสภาพบ้านเมืองที่ผ่านมาซึ่งมีแต่ความเดือดร้อนจึงเชื่อได้ว่ารัฐบาลแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ไม่เต็มที่ หากแต่ยังมีความบกพร่องในเรื่องของความเด็ดขาดเข้มแข็ง ทั้งนี้อาจจะเกิดจากความเฉื่อยชามตามสายงานราชการก็เป็นได้ แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็ต้องรับผิดชอบ การที่รัฐบาลไม่เด็ดขาดเข้มแข็งนี้เองจึงนำไปสู่การกระด้างกระเดื่องแข็งข้อของชาวจีนมริ เขตแดนเขาวราช ในจังหวัดพระนคร ชาวจีนกล้าซักขึ้นการห้ามปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ตกเดือนมิให้นำธงชาติจีนประดับตามบ้านของตน แต่ชาวจีนเหล่านั้นไม่เชื่อฟัง เพราะเขาใจว่าประเทศจีนชนะสงครามแล้ว ชาวจีนในประเทศไทยจึงมีสิทธิ์ประดับธงชาติจีนได้ โดยเหตุนี้จึง

^{๕๖} หนังสือพิมพ์ "พิมพ์ไทย" วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๐ (คอลัมน์ระหว่างบรรทัด).

เกิดการปะทะกันขึ้นถึงบาดเจ็บ ทางรัฐบาลหม่อมราชวงศ์เสนีย์ฯ ต้องจัดตั้งคณะกรรมการ
 ประชามไทย-จีนขึ้นทำหน้าที่ประสานและตรวจตราความเรียบร้อย^{๕๗} การกระทำของชาว
 จีนครั้งนี้ ความจริงผิดพระราชบัญญัติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๓^{๕๘} แต่ที่รัฐบาลหม่อม
 ราชวงศ์เสนีย์ฯ ใช้วิธีประนีประนอมระงับเหตุครั้งนี้มีเหตุผลส่วนหนึ่งอันเนื่องมาจากขณะนั้นประ
 เทศไทยกำลังทำความตกลงผ่อนคลายนโยบายต่าง ๆ กับประเทศจีนซึ่งเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร^{๕๙}
 แต่ถึงกระนั้นการกระทบกระทั่งกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวจีนและชาวจีนกับชาวไทยก็ยังเกิด
 ขึ้นอีกในวนันตอ ๆ มาอีกหลายครั้งถึงบาดเจ็บกว่าเหตุการณ์จะเข้าสู่ภาวะปกติ ครั้นต่อมา
 ภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๕^{๖๐} แล้วไม่นาน เหตุการณ์ร้ายแรงซึ่งขึ้น
 ตอนเสถียรภาพรัฐบาล (นายปรีดีฯ) ก็เกิดขึ้นอีก คือกรณีสวรรคตของฉันทเดชา รัชกาลที่
 ๘ เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕^{๖๑} ทำความสะเทือนใจให้แก่สังคมอย่างยิ่ง ประ
 ชาชนทั่วไปเชื่อกันว่าเป็นการลอบปลงพระชนม์อันเกิดจากบุคคลในกลุ่มรัฐบาล ประกอบกับ
 ขณะนั้นการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างพรรคประชาธิปไตยกับพรรคฝ่ายรัฐบาล (ได้แก่พรรค

๕๗

William Skinner, Chinese Society in Thailand. New York: Cornell University Press, 1957. P. 279.

๕๘

ไปรคุด "พระราชบัญญัติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๓". ราชกิจจานุเบกษา
 แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๕๗ ตอนที่ ๓๙ (๑๕ ตุลาคม ๒๔๘๓) หน้า ๕๐๘-๕๑๓.

๕๙

ดิเรก ชัยนาม. เรื่องเดิม หน้า ๓๐๕-๓๐๘.

๖๐

"ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๕". ราชกิจจา
นุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๖๓ ตอนที่ ๓๐ (๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๕) หน้า ๓๐๘.

๖๑

"แถลงการณ์ของรัฐบาล". ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย (ฉบับพิเศษ)
 เล่มที่ ๖๓ ตอนที่ ๓๙ (๕ มิถุนายน ๒๔๘๕) หน้า ๓.

สหภาพและแนวร่วมรัฐธรรมนูญ) ฝ่ายค้านได้หยิบยกเอากรณีสวรรคตขึ้น เป็นประเด็นหาเสียง และโจมตีรัฐบาลนายปรีดีฯ อย่างรุนแรง ถึงขั้นมีการกล่าวหานำโดยพลายขาวว่านายปรีดีฯ ฆ่าในหลวง ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ก็มีแนวโน้มเชื่อว่าเป็นสิ่งที่น่าสงสัยอยู่แล้ว แม้รัฐบาล นายปรีดีฯ จะได้ออกออกไปภายหลังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วไม่นานและรัฐบาลพลเรือตรี ถวัลย์ฯ เข้ารับหน้าที่บริหารประเทศต่อมาก็ได้ทำการสอบสวนสาเหตุกรณีสวรรคตต่อจาก รัฐบาลนายปรีดีฯ ซึ่งได้สอบสวนเรื่อยมาเป็นลำดับ พร้อมกับแจ้งให้ประชาชนได้ทราบ แต่ประชาชนก็ยังเคลงใจและไม่พอใจผลการสอบสวนของสองรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ เพราะประชาชนทั่วไปเข้าใจที่ว่ารัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ฯ ความจริงก็ไม่แตกต่างกับรัฐบาล นายปรีดีฯ เป็นแต่เพียงเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีใหม่เท่านั้น นายปรีดีฯ ยังคงกำกับอยู่ เบื้องหลังตลอดเวลา ^{๖๒} ฉะนั้นแม้ว่านายปรีดีฯ หรือผู้นำทางการเมืองกลุ่มพลเรือเอก นายปรีดีฯ (กลุ่มนายปรีดีฯ) จะเคยได้รับการสนับสนุนมาก่อนในระยะสงครามในนามเสรีไทย แต่เมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองผันผวนเป็นท่านองนี้ จึงเชื่อได้ว่าประชาชนจะต้องเสื่อม ความนิยมกลุ่มนายปรีดีฯ ลงเป็นอันมาก เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพรรคประชาธิปัตย์เปิดอภิปราย ทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ฯ ในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ พรรคประชาธิปัตย์ได้ตีแผ่ความบกพร่องของรัฐบาลในประเด็นต่าง ๆ มากมายรวมทั้งกรณีสวรรคตด้วย ประชาชนรับฟังการอภิปรายครั้งนั้นได้ทางวิทยุซึ่งรัฐบาลจัดให้มีการถ่ายทอดทั่วประเทศ ^{๖๓} อย่างน้อยย่อมจะต้องเป็นช่องทางให้ประชาชนได้รับรู้ความบกพร่องของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น แต่การกระทำเช่นนั้นคงจะไม่บังเกิดผลดีแก่รัฐบาลเลย โดยเชื่อว่าเสถียรภาพรัฐบาลจะ ต้องกระทบกระเทือนบ้างแต่ไม่มากนัก

^{๖๒} ไปรภคญ วิเทศกรณีย์ (นามแฝง) เรื่องเกม หน้า ๕๖๖.

^{๖๓} ไปรภคญ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยสามัญ ชุดที่ ๑ (เล่ม) วันที่

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่ารัฐบาลโดยเฉพาะพลเรือตรีถวัลย์ฯ ดูเหมือนจะมีความภาคภูมิใจและมีใจอยู่กับเสียงสนับสนุนในสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าที่จะคำนึงถึงแรงสนับสนุนและความร่วมมือจากประชาชน โดยสังเกตได้จากกรณีพิพาทระหว่างพลเรือตรีถวัลย์ฯ กับ พ.ต.ท. เขาว์ คล้ายสัมฤทธิ์ ผู้กำกับการสันติบาล กอง ๒ และ ร.ต.อ. เฉียบ ชัยสงค์ นายตำรวจสันติบาล ซึ่งได้เข้าไปเรียนให้นายกรัฐมนตรีทราบเรื่องจะมีผู้ทำรัฐประหาร แต่กลับได้รับคำตอบจากนายกรัฐมนตรีว่า "ลือจะให้ทำอะไรทำยังไง เมื่อฝ่ายค้านต้องการให้เปิดอภิปรายทั่วไป ลือก็เปิดแล้ว ลือก็ยังได้รับความไว้วางใจในสภามักระนั้นลือก็ขอลาออก แล้วลือมาตั้งลือเป็นนายกฯ ลือ ก็ปฏิวัติลือก็ไม่รู้จะทำอย่างไร.."๒๕

จากคำกล่าวนี้แสดงว่าพลเรือตรีถวัลย์ฯ มีใจในความมั่นคงของรัฐบาลในสภาผู้แทนราษฎรอย่างยิ่ง ฉะนั้นจึงไม่ตองหวั่นเกรงพรรคฝ่ายค้านซึ่งมีเสียงข้างน้อยจนไม่อาจจะยับยั้งรัฐบาลได้เลย ในขณะที่เกี่ยวกับรัฐบาลเองก็ไม่ยอมรับฟังเสียงคัดค้านจากประชาชนและสื่อมวลชน จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ฯ จัดซื้อรถยนต์ประจำตำแหน่งสำหรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จำนวน ๒๐ คัน ยี่ห้อ "บุนดิก" เข้ามาแจกจ่ายให้รัฐมนตรีใช้ในราชการ เรื่องนี้เป็นที่วิจารณ์ในหมู่ประชาชนและสื่อมวลชนว่ารัฐบาลใช้เงินฟุ่มเฟือยขณะที่ประชาชนยากจน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลในสภา นายกรัฐมนตรีได้ตอบชี้แจงว่าเงินซื้อรถนั้นเป็นเงินเล็กน้อยเมื่อเทียบกับงบประมาณด้านต่าง ๆ ที่ประชาชนได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมมากอยู่แล้ว อาทิ งบประมาณสร้างถนน การสาธารณสุข การประปา การป้องกันประเทศและอื่น ๆ รอยแปด ทำไมไม่คิดกันบ้าง รัฐบาลมิได้คิดถึงกับความสำคัญที่ฝ่ายค้านอ้างถึงความรู้สึกของประชาชนที่เห็นรัฐบาลฟุ่มเฟือย ด้วยการปัดความสำคัญไป สิวว่างงบประมาณที่ก่อประโยชน์ให้กับประชาชนเป็นมากมายยิ่งกว่าส่วนที่รัฐบาลนำมาซื้อรถบุนดิก ฉะนั้นจึงไม่สมควรที่จะต้องมาเสียเวลากับเรื่องเล็กน้อย ควร

ผ่านวาระไป สมาชิกสภา ฝ่ายรัฐบาลซึ่งมีเสียงข้างมากได้ให้การสนับสนุนเรื่องนี้ไป^{๖๕}
เป็นอันว่าทั้งรัฐบาลและประชาชนหรือสื่อมวลชนต่างมองปัญหาเดียวกันไปคนละทิศละทางจึงไม่มี
โอกาสที่จะ เข้าใจและสนับสนุนกันได้

นอกจากประชาชนทั่วไปจะไม่พอใจรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามลง เป็นลำดับแล้ว
กลุ่มผู้นำการเมืองฝ่ายทหารก็ไม่พอใจมาแต่แรก สืบเนื่องมาจากการข้างซึ่งอำนาจทางการเมือง
เมืองสมัยรัฐบาลจอมพล ป. (ครั้งที่ ๑) ประกอบกับฝ่ายพลเรือนไคร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่
ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๓ ของประเทศไทย โดยที่บทบัญญัติ
แห่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดห้ามข้าราชการประจำเล่นการเมืองทุกระดับ ฉะนั้นจึงเท่ากับเป็น
การปิดกั้นโอกาสของฝ่ายทหารจึงเป็นสาเหตุให้ทหารเกิดความไม่พอใจ^{๖๖} แต่ความไม่พอ
ใจรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามและ กลุ่มนายปรีดีฯ มิได้มีขอบเขตอยู่เฉพาะกลุ่มผู้นำฝ่ายทหาร
เท่านั้น แม้แต่วงการทหารของชาติก็ไม่พอใจ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการปลดปล่อยทหารอย่าง
กระชั้นชิดภายหลังสงครามสงบ ทหารได้รับความลำบากมากถึงกับต้องเดินเท้ากลับภูมิลำเนา
เพราะทางการไม่มีรถไฟบริการ ทหารไม่ได้รับเบี้ยเลี้ยงขณะเดินทางกลับจนต้องประพฤติชั่ว
ด้วยการปล้นทรัพย์ราษฎรนำมาจับกุม ความเจ็บช้ำน้ำใจของบรรดาทหารกองหนุนเหล่านี้
บางคนได้เขียนจดหมายเปิดผนึกถึงนายกรัฐมนตรี นายปรีดีฯ ลงในหนังสือพิมพ์ศรีกรุง ใจ
ความเห็นแย้งนายปรีดีฯ และคณะรัฐบาลพร้อมทั้งระบายความน้อยใจที่รัฐบาลปลดปล่อยทหาร
อย่างไม่มีเงื่อนไข^{๖๗} ซึ่งเรื่องนี้หม่อมราชวงศ์เสนีย์ฯ ได้บันทึกเป็นเชิงตอบความแค้นใจ

^{๖๕} ไปรคฤ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑ (สามัญ) พ.ศ. ๒๔๙๐
หน้า ๒๑๐.

^{๖๖} ชัยอนันต์ สุกทมิธ และ เสรษฐพร กุศรีพิทักษ์. เรื่องเดิม
หน้า ๖.

^{๖๗} ไปรคฤ หนังสือพิมพ์ "ศรีกรุง" ฉบับประจำวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๘.

ของคนทั่วไปในครั้งนั้นว่าเป็นความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องรับปล่อยทหาร เพราะฝ่ายสหประชาชาติเร่งรัดให้ปล่อย ครั้นประวิงเวลาไว้ก็ถูกถามว่า "ที่ทำดังนี้จะเก็บพวกอักษะนิยมไว้เป็นครูอนุชนต่อไปหรือ..." ๒๘

นอกจากนี้ฝ่ายทหารโดยเฉพาะในกองทัพบก ยังมีความขมขื่นในใจอันเกิดจากความไม่พอใจกลุ่มผู้นำฝ่ายพลเรือนและรัฐบาล ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุที่มีบุคคลในกลุ่มเสรีไทยกล่าวหาจาเสียดสีถูกทหารและกองทัพบกในหน้าหนังสือพิมพ์ แต่ยกย่องสก็เสรีไทยโดยที่รัฐบาลมิไต่ทางถึงห้ามปราม ๒๙ พลเอกเนตร เขมะโยธิน โต้แย้งไว้ว่าการเหยียดหยามทหารได้บังเกิดขึ้น (ภายหลังสงคราม) อย่างออกหน้าออกตาในกลุ่มเสรีไทย จนเป็นเหตุใหญ่มีเลือดทหารบางคนถึงกับออกปากว่า "บางคนได้ถูกเหยียดหยามกองทัพบกมากเกินไปอีกและผู้พูดก็เป็นกลุ่มเสรีไทย ประณามว่าควรขุบเล็กกองทัพเสียเพราะไม่มีความจำเป็นสำหรับประเทศเล็ก ๆ อย่างประเทศไทย..." ๓๐ ซึ่งแน่นอนเหตุมีเลือดทหาร เขมขมยอมจะรับฟังไม่ได้ นับว่าบุคคลในกลุ่มเสรีไทยที่กล่าวทำนองนี้จะเป็นการสร้างศัตรูทางการเมืองขึ้นโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้เพราะฝ่ายทหารได้มีความสงสัยและระแวงกลุ่มเสรีไทยอยู่แล้วโดยมีสาเหตุจากการที่เสรีไทยมิได้คืนอาวุธซึ่งได้รับมอบจากฝ่ายสัมพันธมิตรระหว่างสงครามให้แก่กองทัพเมื่อเสร็จภารกิจ จึงทำให้ฝ่ายทหารระแวงสงสัยเพราะพวกเสรีไทยก็มีความชำนาญในการใช้อาวุธ เป็นอย่างก็ สิ่งนี้ย่อมเหมือนเสรีไทยเป็นคู่แข่งกับทหารอยู่ในที่ ๓๑

๒๘ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. ชุมมนวรรคคีติทางการเมือง. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, พ.ศ. ๒๕๑๐. หน้า ๒๒.

๒๙ กาจ กาจสงคราม, พลโท. เรื่องกำลังและอำนาจของประเทศชาติ. พระนคร : บริษัทก๊กดี จำกัด, พ.ศ. ๒๕๔๒. หน้า ๒๘-๒๙.

๓๐ เนตร เขมะโยธิน, พลเอก. งานใต้ดินของพันเอกโยธี. พระนคร : บริษัทธนาคารพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๐๐. หน้า ๗๓๕, ๗๕๑.

๓๑ กาจ กาจสงคราม, พลโท. เรื่องเดิม หน้า ๒๘.

หรือกล่าวโดยทัศนะทหารว่ากลุ่มเสรีไทยเป็น "ดอกข้างแครง" นั่นเอง ในเมื่อความรู้สึกและเหตุผลของฝ่ายทหารและพลเรือนแตกต่างกันออกไปอย่างนี้แล้ว จึงเป็นการยากที่จะประสานประโยชน์ให้กลมกลืนกันได้ นอกเสียจากผู้นำกลุ่มทั้งสองจะได้หันหน้าเข้าหากันด้วยความจริงใจเพื่อความเจริญของชาติอันเป็นส่วนรวม

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าการบริหารประเทศทางงานเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามฯ ประสบความล้มเหลว รัฐบาลแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ใหญ่หลวงไปโดยไม่ตลอด มีหลายสิ่งหลายประการขาดตกบกพร่อง ความเดือดร้อนระยะหลังสงครามซึ่งประชาชนได้รับยังคงเป็นการระแวกสั่นค้อมอยู่ทั่วไปโดยที่รัฐบาลพยายามแก้ไขแต่ไม่เกิดผลดี ทั้งนี้เนื่องมาจากการบริหารงานของรัฐบาลเป็นสาเหตุสำคัญซึ่งมีลักษณะความบกพร่องพอจะประมวลได้ คือ

ประการแรก การบริหารงานเพื่อแก้ไขปัญหาดัง ๆ ของรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามฯ มีลักษณะคล้ายการแก้ปัญห เฉพาะหน้ามากกว่าที่จะดำเนินการตามแผนหรือนโยบายระยะยาว ฉะนั้นการดำเนินงานในบางเรื่องจึงขาดความต่อเนื่อง ทั้ง ๆ ที่น่าจะเกิดผลดีมีประโยชน์แก่ประชาชนขณะนั้น อาทิ องค์การสรรพอาหารจัดตั้งขึ้นสมัยรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ฯ เพื่อทำหน้าที่จัดหาสินค้าจำเป็นมาบริการแก่ประชาชน แต่การดำเนินงานไปไม่ได้ไม่นานก็ต้องเลิกล้ม เพราะการควบคุมไม่รัดกุม ไม่เกิดประโยชน์ตามความมุ่งหมาย แม้แต่เรื่องบัตรปันส่วนสินค้าที่รัฐบาลออกให้แก่ประชาชนนำไปใช้เพื่อซื้อสินค้าตามสิทธิ์ก็ปรากฏว่าประชาชนไม่ได้สินค้าไปตามบัตรนั้น ทั้งนี้เพราะพ่อค้าร่วมมือกับข้าราชการเชิงดีโดยที่ทางราชการจับไม่ได้ไล่ไม่ทัน ประชาชนเดือดร้อนตามเคย ส่วนการควบคุมและห้ามกักตุนข้าวซึ่งมีกฎหมายออกให้มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ แต่ปรากฏว่ากระทรวงมหาดไทยของชาวมืดกืดทุกทาง การกักตุนยังคงปรากฏอยู่เสมอ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๐ การขาดแคลนข้าวยังไม่หมดไปจากประเทศไทย นอกจากที่กล่าวนี้แล้ว เรื่องอื่น ๆ อีกมากที่รัฐบาลแก้ไขแต่ไม่เกิดผลดี ๆ ก็คือมีประโยชน์ต่อประชาชนไม่มากนักและระยะสั้น

ประการที่สอง การบริหารงานขาดความเข้มแข็งและหย่อนประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่เนื่องมาจากข้าราชการซึ่งเป็นเครื่องมือของรัฐบาล ในหลายกรณีข้าราชการเป็นผู้ร่วมมือ

หรือลงมือกระทำและละเลยต่อหน้าที่ เช่น การยกยอกติบูกของหลวงไปขาย ผู้คนที่เกาะ
ตะรุเตาเป็นโจรสลัด การปรามปรามโจรผู้ร้ายไม่ได้ผลทั้ง ๆ ที่รัฐบาลได้ทำอย่างยิงว่าจะ
ปราบอย่างจริงจังให้ราบคาบ สิ่งเหล่านี้เนื่องมาจากความไม่เข้มแข็งและหย่อนประสิทธิภาพ
ในการบริหารงานของรัฐบาลทั้งสิ้น ถ้าเครื่องมือของรัฐบาลยังคงมีพฤติกรรมทำนองนี้อยู่
เสมอแล้ว รัฐบาลนั้น ๆ ก็จะประสบความสำเร็จในการบริหารบ้านเมืองไม่ได้ นอกจาก
จะเป็นที่ตำหนิติเตียนแก่ประชาชนเท่านั้น

ประการที่สาม รัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อประชาชนและขาดสปิริตทางการเมือง
โดยพิจารณาได้จากกรณีที่รัฐบาลโยนความบกพร่องให้กับการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่หรือเครื่อง
มือในการปฏิบัติงานว่าเป็นของเก่าจึงไม่มีประสิทธิภาพ หรือเพราะความยากจนของประเทศ
ทำให้รัฐบาลไม่มีงบประมาณจัดหายุทธภัณฑ์ที่ถูกต้องมาปฏิบัติงาน หรือบางรัฐบาล (หม่อม
ราชวงศ์เสนีย์) มีการปลดปล่อยทหารหลังสงครามอย่างไม่ถูกต้องตามหลักการและไม่วาง
แผนส่งกลับให้เป็นที่เรียบร้อย ทั้ง ๆ ที่ประชาชนชายฉกรรจ์เหล่านั้นได้ปฏิบัติงานเพื่อชาติ
ยามสงคราม รัฐบาลใดแต่อาจเหตุผลว่าฝ่ายสหประชาชาติเร่งรัดให้ปล่อย แต่สำหรับแผน
ปลดปล่อยนั้นย่อมจะต้องอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลอย่างไม่มีปัญหา มิใช่ปล่อยให้ทหาร
ต้องตกยากลำบากอย่างที่ใคร่กระทำไปแล้ว นอกจากนี้รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ฯ จัดทหารเกณฑ์
ประจำตำแหน่ง "บูอิค" สำหรับรัฐมนตรีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาใช้ ตามเหตุผลที่รัฐบาล
อ้างว่าเพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติราชการนั้นก็เป็นสิ่งถูกต้อง แต่หากว่ายังไม่เหมาะสม
กับกาลเวลาซึ่งขณะนั้นประชาชนยากจนเดือดร้อนทั่วไป แต่ในทางกลับกันข้าราชการชั้นผู้ใหญ่
ผู้มีหน้าที่บำเพ็ญทุกขบารุณสุขแก่ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีสุขสบาย งบประมาณที่รัฐบาลใช้เงิน
ภาษีอากรของราษฎรไปเพื่อความสบายส่วนตัว ฉะนั้นประชาชนและสื่อมวลชนจึงวิจารณ์รัฐบาล
ในเรื่องนี้ แต่รัฐบาลอ้างว่าเป็นเงี่ยงงบประมาณส่วนน้อยเท่านั้นโดยไม่ยอมรับฟัง แม้สมาชิก
สภาผู้แทนฝ่ายค้านจะโต้แย้งจนไม่เห็นควย แสดงว่ารัฐบาลมิได้ยอมรับฟังเสียงประชาชน
หรือสมาชิกสภาผู้แทนฝ่ายค้านในเรื่องนี้ รวมตลอดถึงเรื่องอื่น ๆ อีกมากที่รัฐบาลพลเรือหลัง
สงครามฯ แก้ไขไม่สำเร็จหรือไม่บัง เกิดผลก็แก่ส่วนรวม

รัฐบาลที่มีความรับผิดชอบต่อประชาชนและมีสิทธิทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ย่อมจะต้องพิจารณาตนเองทบทวนถึงความขาดตกบกพร่องในการบริหารงานของประเทศที่ตนได้ดำเนินการไปแล้ว ถ้าไม่เป็นที่พอใจประชาชนหรือแก้ไขปัญหาก็ไม่บรรลุผลสำเร็จ รัฐบาลนั้น ๆ มักจะขอลาออกไปเพราะการอยู่ในตำแหน่งนอกจากจะไม่บังเกิดผลดีแก่ส่วนรวมในชาติแล้ว ยังแสดงถึงการขาดความรับผิดชอบต่อประชาชนตลอดจนได้ชื่อว่าไม่มีสิทธิทางการเมือง ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้กับผู้มีความสามารถได้จัดตั้งรัฐบาลเข้าทำหน้าที่แทน (ซึ่งถ้าเป็นไปได้อย่างน้อยก็จะเป็นการหักล้างข้ออ้างบางประการของฝ่ายทหารที่ได้อ้างถึงความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลพลเรือนหลังสงคราม)

* ประการสุดท้าย รัฐบาลพลเรือนหลังสงคราม ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ค่อนข้างแน่นอนและ เห็นได้ชัดตลอดเวลา (นับตั้งแต่รัฐบาลนายปรีดีฯ เป็นต้นมา) เพราะรัฐบาลในช่วงนั้นไม่อยู่ในฐานะที่จะ เป็นรัฐบาลซึ่ง เป็น "ขวัญใจ" ของประชาชนได้โดยเหตุที่รัฐบาลพลเรือนหลังสงคราม ไม่อาจจะสนองความต้องการและ จัดทุกข้มารุงสุขให้แก่ประชาชนได้ทั้งทาง เศรษฐกิจและสังคมซึ่ง เป็นหน้าที่สำคัญ นอกจากนั้น รัฐบาลช่วงนี้ยังห่าง เห็นต่อการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนอย่างแท้จริง ฉะนั้นการเผชิญปัญหาของรัฐบาลจึงเกิดขึ้นในสองลักษณะ คือปัญหาอัน เกิดจากการปฏิบัติงานอย่างหนึ่ง กับปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างรัฐบาลและ ประชาชนอีกอย่างหนึ่ง รัฐบาลควรจะได้ชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจและ เห็นความจำเป็นที่จะ ต้องออกหน้า เพื่อสะสางอุปสรรคทั้งปวงให้หมดไป ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็ควรทำงานอย่างจริงจัง ไม่ปล่อยให้ เกิดความล่าช้าอย่างที่เป็นมาแล้ว เหตุนี้จึง เป็นการยากที่จะหวังให้ประชาชนอดทนและ รอคอยในสิ่งที่ปราศจากความหวังกับรัฐบาลอันน่า เบื่อหน่าย ไร้ความเข้มแข็งและ หย่อนประสิทธิภาพ ฉะนั้นจึง เป็นโอกาสที่นิยมกำลังหรือใช้วิธีการนอกกรอบรัฐธรรมนูญ เข้าทำการโค่นล้มรัฐบาลช่วงนี้ได้โดยง่าย เพราะปราศจากการปกป้องหวงแหนจากองค์อธิปัตย์หรือประชาชน เยี่ยงประเทศที่ระบอบประชาธิปไตยมั่นคงแล้ว

นอกจากสาเหตุความล้มเหลวทาง เศรษฐกิจและสังคมซึ่ง รัฐบาลพลเรือนหลังสงครามแก้ไขไม่ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายอัน เป็นหน้าที่ของรัฐบาลแล้ว ยังมี

สาเหตุสำคัญทางการเมืองอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นเหตุผลักดันเชื่อมโยงกัน มีผลให้รัฐบาลพลเรือน
หลังสงครามต้องประสบความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้จะได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป.